

УДК 338.1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ ПОРТІВ УКРАЇНИ

<https://orcid.org/0000-0003-0320-540X>

Загородня Юлія Володимирівна, доцент кафедри навігації та управління судном, канд. екон. наук, Азовський морський інститут Національного університету "Одеська морська академія", м. Маріуполь

Zagorodnia Yuliia, Ph.D. (Economics), Associate Professor, Research, Azov Maritime institute of National University «Odessa Maritime Academy», Mariupol, e-mail: jul872007@rambler.ru, tel. +380955247122

Y. Zagorodnia. Improvement of the tariff policy of Ukrainian ports.

The article analyzes the main problems of modern tariff policy of Ukraine. The ways of its improvement in a market economy are determined. Ports are an important link in foreign economic activity. The state must respond in a timely manner to changes in the global market for port services and flexibly adapt to new modern requirements. It is necessary to provide comfortable conditions for attracting potential customers to the Ukrainian transport and logistics services market. It is important to take into account the interests of all stakeholders, namely: the state, consumers of port services, shipowners and transport enterprises; and provide them with transparent conditions for interaction in the global market. The article suggests the stages of improving the tariff policy. They are aimed at creating comfortable conditions for the further development of the competitive advantages of the domestic marine sector. Investigated the issue of charging port charges in the ports of Ukraine and in other countries. Deficiencies are identified and rational options for reducing or optimizing them are found. This will lead to an increase in competitiveness and attractiveness of Ukrainian ports for transit, export and import cargo flows in comparison with competing ports.

The issue of adopting the Law of Ukraine "On Sea Ports of Ukraine" deserves attention. It should solve the existing shortcomings of the tariff policy of the ports, but it has shortcomings. The law does not reflect the whole range of tariff issues that requires substantial refinement in order to increase the competitiveness of ports in the port and transport and logistics services market.

Загородня Ю. В. Актуальні проблеми тарифної політики портів України.

У статті проаналізовано основні проблеми сучасної тарифної політики України з метою визначення можливих шляхів її вдосконалення в умовах ринкової економіки. Будучи важливою ланкою в забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності, порти повинні своєчасно реагувати на зміни світового ринку портових послуг і швидко адаптуватися до нових сучасних вимог і змін ринку. Необхідно забезпечити комфортні умови для залучення потенційних клієнтів на ринок транспортно-логістичних послуг України, з огляду на інтереси всіх зацікавлених сторін, а саме: держави, споживачів портових послуг, судовласників і транспортних підприємств, забезпечуючи їм прозорі умови взаємодії на світовому ринку. Запропоновано етапи вдосконалення тарифної політики, які спрямовані на створення комфортних умов для подальшого розвитку конкурентних переваг вітчизняного морегосподарського комплексу. Досліджено питання нарахування портових зборів у портах України та в інших країнах з метою виявлення недоліків і знаходження раціональних варіантів їх зниження чи оптимізації, що призведе до підвищення конкурентоспроможності та привабливості українських портів для транзитних, експортних і імпорتنних вантажопотоків в порівнянні з портами-конкурентами.

Заслужовує на увагу питання прийняття Закону України «Про морські порти України», який повинен вирішити існуючі недоліки тарифної політики портів, але, в той же час, недостатньо чітко відображає весь спектр тарифних питань і вимагає суттєвого доопрацювання з метою підвищення конкурентоспроможності портів на ринку портових і транспортно-логістичних послуг.

Загородня Ю. В. Актуальные проблемы тарифной политики портов Украины.

В статье проанализированы основные проблемы современной тарифной политики Украины с целью определения возможных путей ее совершенствования в условиях рыночной экономики. Являясь важным связующим звеном в обеспечении внешнеэкономической деятельности, порты должны своевременно реагировать на изменения мирового рынка портовых услуг и гибко адаптироваться к новым современным требованиям и изменениям рынка. Необходимо обеспечить комфортные условия для привлечения потенциальных клиентов на рынок транспортно-логистических услуг Украины, учитывая интересы всех заинтересованных сторон, а именно: государства, потребителей портовых услуг, судовладельцев и транспортных предприятий, обеспечивая им прозрачные условия взаимодействия на

мировом рынке. Предложены этапы совершенствования тарифной политики, которые направлены на создание комфортных условий для дальнейшего развития конкурентных преимуществ отечественного морехозяйственного комплекса. Исследован вопрос начисления портовых сборов в портах Украины и в других странах с целью выявления недостатков и нахождения рациональных вариантов их снижения или оптимизации, что приведет к повышению конкурентоспособности и привлекательности украинских портов для транзитных, экспортных и импортных грузопотоков в сравнении с портами-конкурентами.

Заслуживает внимания вопрос принятия Закона Украины «Про морские порты Украины», который должен решить существующие недостатки тарифной политики портов, но, в тоже время, недостаточно четко отражающий весь спектр тарифных вопросов и требующий существенной доработки с целью повышения конкурентоспособности портов на рынке портовых и транспортно-логистических услуг.

Постановка проблеми. Морські порти являються важливими транспортними вузлами у забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності міжнародних транспортних підприємств та приймають безпосередню участь у формуванні державного бюджету України. Від їх технічного розвитку та розвитку інфраструктури, ефективності менеджменту, грамотної кадрової політики залежить місце країни в міжнародній транспортній системі. Для підтримки конкурентоспроможності вітчизняних портів на ринку портових послуг в умовах жорсткої конкурентної боротьби необхідно своєчасно регулювати питання портової тарифної політики відповідно сучасним умовам, з оглядом на закордонний досвід. Адже від рівня зміни тарифів на портові послуги залежить вартість продукції для кінцевого споживача, а значить проблема конкурентоспроможності морських портів безпосередньо пов'язана із гнучкістю тарифної політики та можливістю забезпечити індивідуальний підхід до потенційних клієнтів портових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато уваги питанню проблем удосконалення портової тарифної політики приділяють вітчизняні вчені та спеціалісти транспортної галузі такі як Попов В. В., Котлубай О. М., Власова В. П., Кибик О. Н. та інші. Прийняття Закону України «Про морські порти України» покращило конкурентне середовище та відкрило доступ до інвестицій, але не вирішило проблеми недосконалості портової тарифної політики на морському транспорті.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз існуючої тарифної політики морських портів та визначення шляхів її удосконалення в контексті сучасних вимог міжнародного морегосподарського комплексу.

Результати дослідження. Основною метою удосконалення тарифної системи є забезпечення балансу економічних інтересів держави, споживачів послуг транспорту і транспортних підприємств шляхом створення умов для формування стабільних та прозорих тарифів, які б забезпечували комфортні та прогнозовані умови довгострокової взаємодії міжнародних транспортних операторів-перевізників та безпосередньо судовласників із вітчизняними портами, що буде стимулювати підвищення їх конкурентоспроможність на світовому ринку транспортно-логістичних послуг.

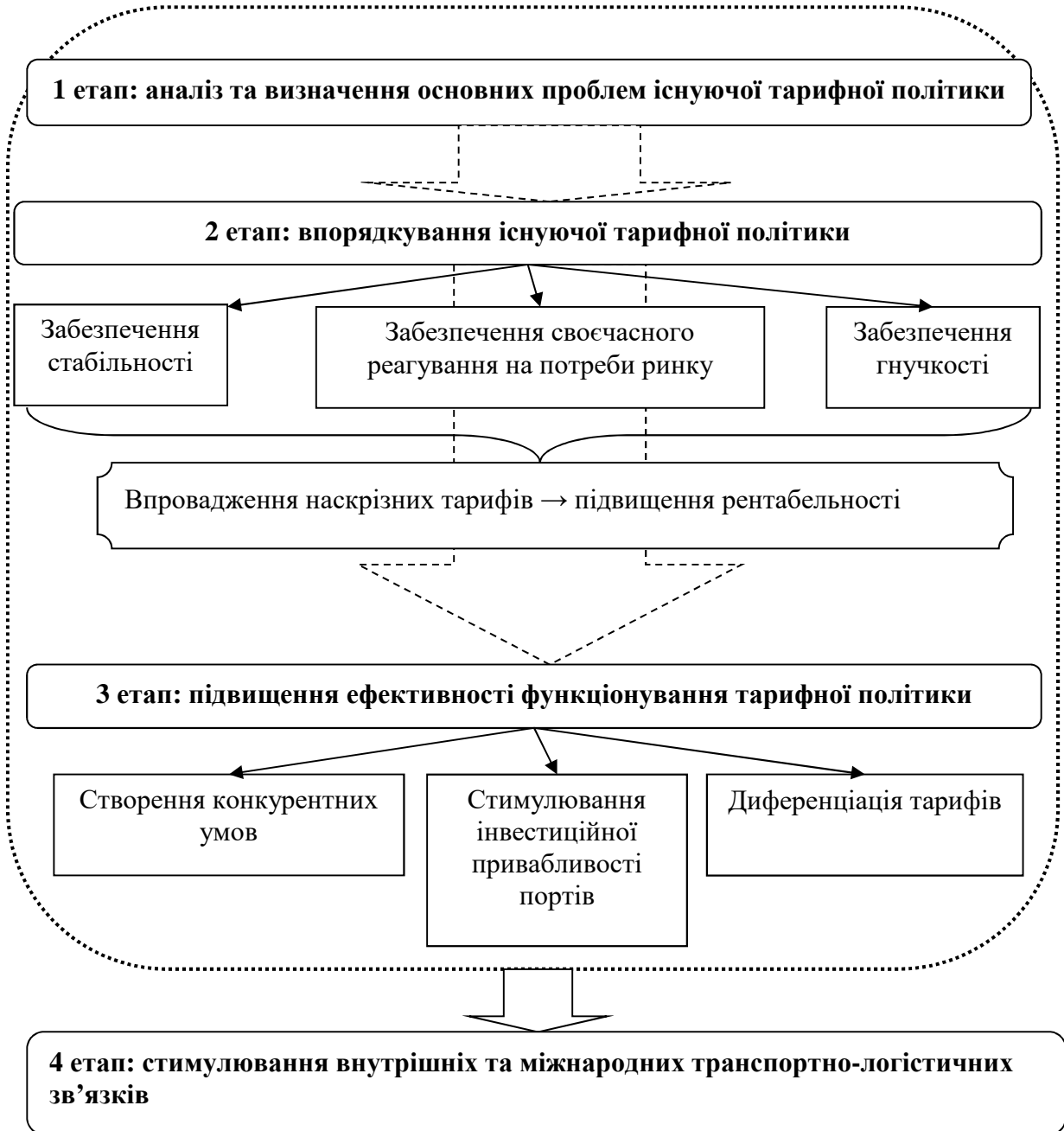
Удосконалення тарифної політики морських портів України доцільно проводити в декілька етапів (рисунок 1).

Перший етап має бути спрямований на проведення аналізу та визначення актуальних проблем існуючої тарифної політики.

Другий етап націлений на впорядкування існуючої тарифної політики шляхом створення умов для забезпечення стабільності, своєчасного реагування на потреби ринку та забезпечення гнучкості, що допоможе впровадити наскрізних тарифів та сприятиме підвищенню рентабельності завдяки підвищенню привабливості портових послуг для потенційної клієнтської бази.

Третім закономірним етапом повинно стати підвищення ефективності функціонування тарифної політики. На цьому етапі важливо створити вигідні для ринкової конкуренції умови вітчизняних портів з іноземними партнерами, для чого потрібно диференціювати тарифи портових послуг. Всі попередні етапи повинні стимулювати інвестиційну привабливість портів. Вітчизняні експерти

Мінінфраструктури дослідили, що всі порти України потребують додаткових інвестицій для оновлення матеріально-технічної бази в обсязі 25 млрд. грн., так як знос обладнання в деяких портах досягає 90 % [1]. Основними проблемами вітчизняного морегосподарського комплексу є недостатність глибин через відсутність або затримку днопоглиблювальних та дноочисних робіт; не повне використання потенціалу портової інфраструктури в певній мірі через економічно-політичні чинники; завищена собівартість стивідорних робіт. Все це призводить до суттєвого зниження конкурентоспроможності вітчизняної портової галузі.

Джерело: Систематизовано автором за джерелами [1 – 4, 8]

Рис. 1. Етапи удосконалення тарифної портової політики

До проблем, які зменшують попит на транспортні послуги України можна віднести наступні:

- невідповідність сучасним вимогам технічного стану інфраструктури портів;
- недосконале законодавство в сфері транспортно-логістичних послуг;

- нерациональне ресурсне використання;
- нестабільні умови для залучення інвестицій;
- відставання рівня надання транспортних послуг від закордонних підприємств транспортної галузі;
- не доцільне використання геополітичного положення України, як наслідок зниження транзитного вантажопотоку територією країни;
- завищені тарифи транзиту вантажів через Україну;
- відсутність комплексного зв'язку між усіма етапами доставки та оформлення вантажу, що призводить до затримок у поставці;
- низький рівень автоматизації транспортного процесу та інформатизації між галузями економіки;
- невідповідність недостатня ефективність фінансово-економічних механізмів, що стимулюють надання інвестицій на розвиток транспорту;
- низький рівень реалізації державних програм в морській галузі.

Перші три етапи повинні привести до стимулювання активного розвитку внутрішніх та міжнародних транспортно-логістичних зв'язків, що створить сприятливі умови для подальшого розвитку конкурентних переваг вітчизняного морського сектору на світовому ринку.

Тарифна політика повинна бути націлена на сприяння розвитку економіки країни. Доходи від портових зборів в різних країнах світу свідчать про незбалансовану тарифну політику вітчизняних портів. «Адміністрація морських портів України» отримує близько 70 % доходів від портових зборів [5], що більш ніж в 2 рази перевищує аналогічні доходи європейських портів (рисунок 2).

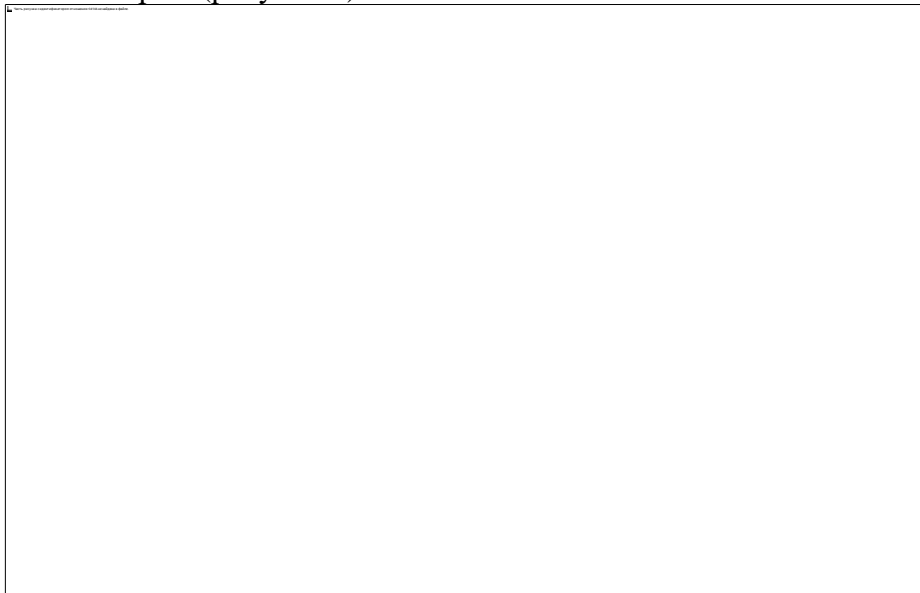

Рис. 2. Дохід від портових зборів європейських країн за 2016 р. [3, 5]

Кількість портових зборів в українських портах досягає в середньому 10, серед них виділяють наступні [6]:

- адміністративний, відчислюється безпосередньо державі;
- канальний, сплачується за днопоглиблюванні та дноочищувальні роботи;
- корабельний, сплачується за навігаційне забезпечення;
- причальний, сплачується за обслуговування та ремонт причальних споруд;
- буксирний, сплачується за роботу буксирів при проводці каналом;
- санітарний, сплачується за збір льяльних вод;
- лоцманський, сплачується за лоцманську проводку;

- якірний, сплачується за якірну стоянку на внутрішньому рейді;
- маяковий;
- послуги служби регулювання руху суден (СРПС) ;
- льодовий, сплачується за роботу криголаму при відповідних льодових умовах.

Аналогічні суднозаходи в європейські порти обмежуються п'ятьма зборами. Відповідно вартість суднозаходу в порти України 2-3 рази перевищує європейську, чим суттєво знижує конкурентоспроможність вітчизняних портів.

Ці обов'язкові платежі відправники вантажів включають в собівартість перевезеного продукту, збільшуючи вартість перевезення однієї тони вантажу транзиту, експорту та імпорту.

Суднозахід балкера класу «capersize» в український порт обходиться в 378-441 тис. дол. В Австралії виробники залізної руди платять 117-120 тис. дол., в Бразилії - 85 тис. дол. [3]

До 2016 року 92 % надходжень від стягування портових зборів йшло державі, лишаючи можливість вітчизняні порти використовувати ці кошти на розвиток портового господарства, днопоглиблення, розвиток під'їзних шляхів, що суттєво підвищило би якість вітчизняного портового сервісу. Ситуація почала змінюватися лише в 2017 році, коли норматив відрахувань дивідендів для ДП «АМПУ» з 75 % знизився до 50 %. [7]. Також, з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних портів, з 1 січня 2018 року було знижено ставки портових зборів на 20 %. Але в деяких портах, наприклад в Маріупольському морському торговому порту, рівень портових зборів був в 1,8-2,1 рази вище, ніж в порівняних закордонних портах. Тому такі зміни в тарифній політиці портів важливий, але недостатній крок в питаннях підвищення конкурентоспроможності українських портів.

Україні необхідно вирішувати проблему створення стратегії управління транспортним комплексом, яка би була заснована на комплексному підході, всебічно розвивати транспортну систему, інтегруючи її в міжнародний простір не тільки шляхом зниження портових зборів, але й вдосконаленням якості обслуговування в портах та розширяючи їх спеціалізацію або адаптуючи їх під нові види вантажу. Стратегічний розвиток національної транспортної політики стосовно портів має брати до уваги існуючі практичні рекомендації та розробки Асоціації портів України «Укрпорт», які були внесені до проекту Концепції розвитку морського і річкового транспорту на період до 2020 року [6].

Висновки. Таким чином, аналіз проблем сучасної тарифної політики портів України виявив її недосконалість та необхідність удосконалення та адаптування до світових стандартів, шляхом оптимізації в питаннях начислення портових зборів і тарифів на вітчизняні портові послуги. Закон України «Про морські порти України» частково вирішує ці проблеми, але потребує суттєвих доробок стосовно формування портових тарифів, що призведе до створення сучасної гнучкої системи портових тарифів, яка відповідатиме всім вимогам забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних портів в умовах ринкової економіки. Створення раціональної стратегії управління транспортним комплексом з урахуванням міжнародного досвіду створить позитивні умови для удосконалення портової тарифної політики.

Список використаних джерел:

1. *Что не так с портовыми тарифами в Украине // Антикор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://antikor.com.ua/articles/222828-что_не_так_s_portovymi_tarifami_v_ukraine*
2. *Власова В.П. Проблемы повышения потенциала морских торговых портов Украины / В.П. Власова // Міжн. наук.-практ. конф. «Научная индустрия европейского континента», Чехия 27 ноября-05 декабря 2013 г: Тези доп. – Прага: Видавничий Дім «Education and Science» s.r.o., 2013. – С. 63-65.*
3. *Зарубежная практика портового ценообразования // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portsukraine.com/node/3155>.*

4. [Котлубай В. О.](#) Удосконалення тарифної політики на морському транспорті / В. О. Котлубай, Ю. В. Хаймінова, Н. Ю. Старник // [Вісник Одеського національного університету. Економіка](#). - 2013. - Т. 18, Вип. 3(2). - С. 50-53.
5. Показники роботи за 2012–2016 роки // *Адміністрація морських портів України [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: http://uspa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2898&Itemid=607&lang=ua
6. Закон України «Про морські порти України» від 4 липня 2013 р. № 406-VII// *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 2013. – № 7. Ст.65.
7. О проекте Методики расчета ставок портовых сборов – вариант пятый // «Моряк Украины» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moryakukrainy.livejournal.com/4202222.html>
8. Кибик О.Н. Направления формирования оптимальной стратегии ценообразования морских портов // *Развиток методів управління та господарювання на транспорті: Збірник наукових праць*. Вип. 19. – Одеса: ОНМУ, 2004. – С. 80-91.

References:

1. Chto ne tak s portovymy taryfamy v Ukrainyе // *Antykor [Elektronnyi resurs]*. – Rezhym dostupu: http://antikor.com.ua/articles/222828-chto_ne_tak_s_portovymi_tarifami_v_ukraine. [in Ukrainian]
2. Vlasova V. P. Problemy povysheniya potentsyala morskyykh torhovykh portov Ukrainy / V. P. Vlasova // *Mizhn. nauk.-prakt. konf. «Nauchnaia yndustryia evropeiskoho kontynenta», Chekhyia 27 noiabria-05 dekabria 2013 h: Tezy dop.* – Praha: Vydavnychi Dim «Education and Science» s.r.o., 2013. – P. 63-65. [in Ukrainian]
3. Zarubezhnaia praktyka portovoho tsenoobrazovaniya // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://portsukraine.com/node/3155>. [in Ukrainian]
4. Kotlubai V. O. Udokonalennia taryfnoi polityky na morskomu transporti / V. O. Kotlubai, Yu. V. Khaiminova, N. Yu. Starnyk // *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika*. - 2013. - Т. 18, Vyp. 3(2). - P. 50-53. [in Ukrainian]
5. Pokaznyky roboty za 2012–2016 roky // *Administratsiia morskyykh portiv Ukrainy [Elektronnyi resurs]*. – Rezhym dostupu: http://uspa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2898&Itemid=607&lang=ua. [in Ukrainian]
6. Zakon Ukrainy «Pro morskii porty Ukrainy» vid 4 lypnia 2013 r. № 406-VII// *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. – 2013. – № 7. St.65. [in Ukrainian]
7. О проекте Методики расчета ставок портовых сборов – varyant piatyi // «Moriak Ukrainy» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://moryakukrainy.livejournal.com/4202222.html>. [in Ukrainian]
8. Kybyk O. N. Napravleniya formyrovaniya optymalnoi stratehyy tsenoobrazovaniya morskyykh portov // *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti: Zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 19. – Odessa: ONMU, 2004. – P. 80-91. [in Ukrainian]

Keywords: tariff policy; competitiveness; port charges; sea port; transport logistics.

Ключові слова: тарифна політика; конкурентоспроможність; портові збори; морський порт; транспортна логістика.

Ключевые слова: тарифная политика; конкурентоспособность; портовые сборы; морской порт; транспортная логистика.

Рецензент: В. Ф. Проскура, завідувач кафедри менеджменту та управління економічними процесами Мукачівського державного університету доктор економічних наук, професор

Перевірено на плагіат: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/8735814>